

СЛОБОДАН М. ПЕНЕЗИЋ*
ЈП Службени гласник
Београд

УДК 316.728:316.736
Прегледни рад
Примљен: 23.12.2019
Одобен: 25.01.2020
Страна: 523-547

СПОРТ КАО ФЕНОМЕН САВРЕМЕНОГ ДОБА**

Дисциплина духа и простор забаве или полигон за бизнис и научне експерименте

Сажетак: Овај текст разматра позицију спорта, као својеврсног савременог културолошког спектакла, у актуелном, ширем друштвеном контексту. Полазећи од његових примарних одлика и функција, фокус је, међутим, на оним изворно неспортским елементима који су данас, међутим, очигледан део сваког оваквог догађаја. Реч је о пратећим аспектима којих смо одавно сви свесни, али се о њима махом говори изоловано, без разматрања ширег оквира и околности који су узроковали њихову појаву. Истовремено се превиђа и сама чињеница да су такве појаве, и поред очигледних негативности које их прате, а које нису тајна, постепено „изборили” за то да се сматрају сасвим прихватљивом и очекиваном примесом спортских збивања, о чијим последицама се, пак, обично говори тек по завршетку неког такмичења. Они су, наиме, до те мере инкорпорирани и у сваки спортски догађај да су неретко у првом плану, бришући с хоризонта посматрача оне елементе спортских надметања због којих се он у првом реду развијао и популаризовао. Стога се ствара утисак и прихвата логика да се спорт и спортска такмичења данас заправо реализују пре свега, а некад и искључиво, зарад остваривања таквих амбиција и циљева, који, парадоксално, негирају саму суштину њиховог постојања.

Показујући да је заправо реч о одличном примеру за анализу духа времена у којем данас живимо, јасно се увиђа да спорт у свеобухватним процесима модернизације и глобализације свакако уклања и брише многе друштвене баријере, али на том путу уједно поставља и нове и другачије „оквире” и „правила игре”, те је, у том смислу, нужно прихватити нове норме и околности, увиђајући притом све оно добро, али и лоше, што оне са собом доносе.

Кључне речи: Спорт, Савремено друштво, Савремена култура, Студије културе, Олимпијске игре

* penezicslobodan@gmail.com

** Овај текст представља иновiranу и допуњену верзију једног дела истоименог мастер рада, одбрањеног на Факултету политичких наука Универзитета у Београду (ментор проф. др Јелена Ђорђевић)

Хронологија развоја: Победе праћене поразима

У сусрет још једним летњим Олимпијским играма (ОИ), највећој глобалној спортској приредби (и шире од тога), које ће се 2020. одржати у Токију, и уобичајну атмосферу обојену амбицијама и плановима, квалификационим турнирима и прогнозама, као и организационим припремама с друге стране, из примарног фокуса посматрача често измиче још један незаобилазни аспект спортских надметања данас. Наиме, уз сумирање медаља и победа, успеха и разочарања, изненађења и славља, спортом данас неретко доминирају и други, не толико спортски елементи, који су, пак, често у првом плану такмичара и њихових тимова, али и јавности која се више интересује за бројке и облике спектакуларизма у спорту, као и новац који све то, наравно, прати. То су само назнаке координата система у којем се данас спорт развија, захваћајући значајно више од својих изворних усмерења. То су, међутим, уједно, и обриси проблема с којима се он већ дуго времена суочава.

Паралелно с модерним ОИ и осталим великим такмичењима, спорт се у другој половини 20. века (уосталом, као и други друштвени аспекти) развијао огромном брзином, постајао све популарнији и комерцијалнији и тако доносио све већу зараду свим учесницима; спортистима, њиховим тренерима и менаџерима, власницима клубова и руководиоцима спортских организација; али су се индиректно, заправо, највише богатели медији, произвођачи спортске опреме и други представници крупног капитала који су на време схватили да улагање у спорт значи и добру зараду ако се уложи у прави тим или такмичара. Ова „трка” је временом била све бржа и немилосрднија. Једном када се завртео „точак”, било је немогуће закочити га. Циљ је свима био исти – победа, што бољи резултат, али и што већа зарада. Макијавелистичка филозофија скоро сасвим је засенила изворне идеале наслеђене из периода античке Грчке – исте оне које је, бар „на папиру”, имао на уму и Пјер де Кубертен (*Pierre de Coubertin*) кад је спроводио у дело свој план о обнови ОИ. Нова правила игре сви су убрзо схватили и настоје свакодневно да их следе – она, пак, налажу да уколико немате новца да уложите, мала је вероватноћа да ћете на крају имати и добре резултате. Самим тим, с друге стране, ако такмичар (тим) не остварује запажене резултате, не може очекивати да ће вас неко ангажовати и улагати у ваш развој.

Да би се опстало у таквом такмичењу, спортисти и сви учесници у спортским надметањима такође посежу за различитим решењима која никако нису својствена спорту и спортистима – бар не на онај начин како то изворни идеали спорта налажу. Уз свима познату причу о коришћењу недозвољених, допинг средстава, ту су и многи други покушаји да се на неспортски начин дође до пажње и успеха на такмичењима. Спектар малверзација је широк и маштовит. Примера ради, све чешће су појаве да се чак лажирају и документа спортиста (посебно афричких) у покушају да се представе млађим него што јесу, што им повећава цену на тржишту и могућност ангажмана. ФИФА (Свет-

ска фудбалска организација)¹ је пре десетак година поштрила правила везана за трансфере младих играча, делом и због таквих покушаја преваре, али и како би се избегле ситуације да се на основу обећања о слави и богатству експлоатишу деца у Африци и Јужној Америци. На нашим просторима „материјала” за анализу спорних ситуација такође има у изобиљу. Миљан Миљанић, некада „алфа и омега” југословенског, а потом и српског фудбала, својевремено је више пута са задовољством истицао како је, уз Бразил и Аргентину, Југославија водећи извозник фудбалера, те да су спортисти наша најконкурентнија „роба” на тржишту. Тако се, према појединим прорачунима, у периоду од 1991. па до краја 2000, од продаје фудбалера, у касе клубова (али и на разне приватне рачуне), слило више новца него што су износиле девизне резерве тадашње Народне банке. Већина ових трансфера, обављена је, пак, на крајње сумњив начин.

Тај модел је данас усавршен до перфекције, што, свакако, није никакав ексклузивитет ових простора. Проблеми и покушаји превара у спорту су данас бројни и готово свакодневни. Самим тим и афере које их прате. Примера ради, у Италији је 2006, након чувене афере „Калчополи”², више спортских функционера, судија и фудбалера ухапшено и заувек им је забрањено да се на било који начин баве фудбалом, док су поједини клубови, попут чувеног „Јувентуса”, кажњени „селидбом” у нижи ранг такмичења. Наиме, безглаву борбу за успехом непосредних учесника у спортским борбама, из својих ложа, „одозго” махом надгледају они који у њих улажу и код којих се заправо и налазе полуге моћи. Управо су они ти који диктирају оквири и правила, стимулишући борбу у којој је једино правило да правила нема, што даље отвара простор за коришћење недозвољених супстанција, али и за грубости и примитивизам на терену и трибинама, који скупа негирају изворне принципе спорта. То им, ипак, не смета да упоредо седе у бројним комисијама и организацијама, одборима и савезима, из чијих фотеља декларативно пропагирају борбу против истих тих проблема које сами подстичу.

У Србији је пре неколико године и званично, захваљујући појединим медијима, проговорено на тему „спортске мафије”, која је до тада била табу тема о којој се није смело говорити. Покренута је и истрага и редом су хапшени спортски функционери и бивши спортисти којима се судило због малверзација у оквиру пословања спортских клубова и савеза. Потом су на ред дошле и групе навијача-хулигана, које су годинама уназад умешане у бројне криминалне активности, попут трговине дрогом и убистава, а којима махом руководе и штите их управо „угледни” спортски функционери, који су често и политички ангажовани. Овакве појаве, нажалост, и даље постоје, односно, проблеми тада нису решени – напротив. Малверзације у спорту су стога још једна тема за себе коју треба посебно истраживати, али се на њу увек, бар кратко, морамо осврнути при свакој анализи спортских дешавања.

¹ Међународна федерација фудбалских асоцијација. Детаљније на веб страници: <https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%A4%D0%B8%D1%84%D0%B0> и <https://www.fifa.com/about-fifa/who-we-are/>

² Позната афера у којој је више појединаца и тимова кажњено због намештања резултата. Више о томе на веб страници: http://en.wikipedia.org/wiki/2006_Italian_football_scandal

Од олимпизма ка суровом професионализму

Путања развоја савремених ОИ вероватно представља и најбољу илустрацију промена у области спорта и његовог дефинитивног одласка у оквиру професионализације, али и потпуне комерцијализације, имајући у виду да је ова манифестација изворно обновљена, пре свега, ради очувања и истицања ширедруштвене важности традиционалних спортских начела. Наиме, према Кубертеновој визији, на ОИ спортисти се такмиче из спортских идеала, а не за новац. Из тог разлога, на ОИ у прво време није било места професионалним спортистима. Неколико скандала обележило је почетке савремене олимпијске историје. Победник у петобоју и десетобоју на ОИ у Стокхолму 1912, амерички Индијанац Џим Торп (*Jim Thorpe*), дисквалификован је кад је откривено да је полупрофесионално играо бејзбол пре својих олимпијских победа. Златне медаље су му потом одузете и умро је без њих, а Међународни олимпијски комитет (МОК) га је рехабилитовао тек 1983. Двадесет и четири године касније швајцарски и аустријски скијаши бојкотовали су такмичење на зимским ОИ у Гармиш-Партенкирхену (1936), солидарисући се са својим тренерима и колегама којима је био забрањен наступ јер су зарађивали као учитељи скијања (Према Скемблер, 2007: 155 и 229 – 233).

Временом је, ипак, многима постајало јасно да је многа аматерска начела прегазило време. На пример, многи спортисти источног блока водили су се као аматери и били службено запослени при тамошњим државним установама, али им је сав посао заправо било тренирање. За то време, чак је и деветоструки олимпијски победник у пливању, легендарни Марк Шпиц (*Mark Spitz*), на ОИ 1972. умало био дисквалификован и остао без медаља, јер је на једном победничком постољу у знак слава подигао руку у вис, држећи патике једног познатог произвођача спортске опреме. Током осамдесетих година правила су попуштала и наступао је све већи број спортиста за које је било јасно да зарађују искључиво бавећи се спортом. Све је постало јасно крајем осамдесетих и почетком деведесетих. Многи спортисти, у међувремену, више нису скривали да за своје наступе примају новац. Све је окончано а на Летњим ОИ 1992, одржаним у Барселони, наступом легендарног америчког кошаркашког „Тима снова”, састављеног од највећих звезда професионалне НБА лиге који су, стога, тад и званично били професионалци. Потом су и професионални тенисери постали део ОИ, а једини спорт у којем се још увек не такмиче јесте – бокс. У фудбалу се, такође, професионалци такмиче, али до 23 године старости (свака репрезентација може позвати и три играча старија од 23 године), али је то циљано организовано, како не би негативно утицало на популарност Светског првенства у фудбалу, које је спортска манифестација која је комерцијално једина глобално упоредива с летњим ОИ.

Правила о рекламама и рекламирању су, међутим, и даље врло строга. Реклама не сме бити на самим борилиштима током олимпијских надметања, а службени спонзори ОИ спонзоришу све такмичаре. Од личног рекламирања једино је дозвољено да се на дресовима, патикама или тренеркама носе логотипе произвођача, али су величине тих натписа лимитиране. С друге стра-

не, кошаркаш Брендон Џенингс (*Brandon Jennings*), којег су својевремено многи очекивали у тиму САД за Светско првенство у Турској 2010, окривио је тада за своје неучешће највећег светског произвођача спортске опреме „Најк“ (*Nike*), с обзиром на то да је, осим њега, већина осталих играча била везана спонзорским уговорима за ту компанију. Интересантна су и правила која владају у САД када је реч о и те како популарном колеџ-спорту и студентима-спортистима који су тамо неретко веће звезде од професионалаца. Наиме, њима је пре званичног завршетка школовања и одласка у професионалце забрањен било какав други ангажман, док је најстроже забрањено преговарање и потписивање уговора с професионалним тимовима пре краја студија. У противном, губе се стипендије и трпе санкције школа, а кажњавају се и тимови који прекрше то правило. Овај систем идеално је представљен у неколико познатих филмова, попут остварења Спајка Лија (*Spike Lee*) „Добро је игру“ (*He got game*) или филма „Џери Мегвајер“ (*Jerry Maguire*) Камерона Кроуа (*Cameron Crowe*).

Бројне су стога и негативности које су пратиле прелаз спорта ка суровом професионализму и апсолутној комерцијализацији. Најочигледније су свакако појаве коришћења допинг-средстава, хулигана у спорту, али и оне које су резултат генералног девалвирања изворних принципа спортског надметања кроз утицај новца на спортисте и такмичења. У мрежи лоших ствари које несумњиво такође прате модерни спорт, одавно се „уметнуо“ и проблем клађења и кладионица чији власници обично нису познати широм јавности (Србија одличан пример за то), тачније – утицаја који на спортска такмичења имају богате кладионичарске фирме и њихов интерес, што свакодневно резултира „сумњивим“ резултатима, негирајући тако основна начела спорта, али и морала.

Више од игре

Мишљења теоретичара савременог друштва о проблемима у спорту и око њега различита су, али су готово једногласна по питању увиђања везе између савременог спорта и новца који постоји у и око њега. Кристофер Лаш (*Christopher Lasch*), међутим, не види везу између професионализације (комерцијализације) и тривијализовања спорта. Он сматра (1979: 63-64) да „нису професионализам и конкуренција ти који корумпирају спортску нити било коју другу игру, већ рушење правила која обухватају игру – то је оно што ритуал, драму и спорт све заједно дегенерише у спектакл“. Драма је, како такође истиче, облик у коме је спорт у формалном смислу најближи уметности, али и такав „однос човека према свету који га везује за постојећи свет“, а могућа је зато што је „живот отуђен од човека“. Говорећи о односу спорта и глуме, Лаш, стога, констатује (Исто: 194-195) следеће: „безрезервно се подређујући правилима и формама игре, играчи (као и гледаоци) сарађују у стварању илузије о реалности“. Анализа генералне лаицизације спорта Јохана Хуизинга (*Johan Huizinga*) помаже да се овакав контекст боље разуме. Наиме, у оној мери у којој спортски догађаји „губе својство ритуала и јавне прославе“ они се, према

Хуизинги, своде на „баналну рекреацију и сирови сензационализам” (1991: 106-107). Многи критичари, стога, с правом констатују да је из савременог спорта заправо протерана забава. Она (такав приступ спорту) је, наиме, у супротности с настојањем да се код спортисте створи „беспштедни борилачки карактер и њему одговарајуће гвоздено тело”, јер је „принцип на којем се заснива цивилизација, онај где доминира техничка прецизност и ефикасност”, такође увиђа Хуизинга.

У спорту, тежња за савршенством постаје „покриће за прогрес који се заснива на постизању резултата који имају објективну – квантитативну мерљивост” и који омогућавају реализацију највиших амбиција, у сваком погледу, па је врхунски спорт, стога, према таквим теоријама „обрачун са способношћу човека да створи истинску игру у којој ће остварити своје универзално стваралачко биће” (Љубодраг и Дуња Симоновић, 2005: 15). Стога у спорту данас, како теоретичари попут наведених истичу, из тог разлога доминира јединство и квантитет, што значи позитивно „једноумље и обрачун са стваралачком личношћу”. Уместо „принципа универзалног развоја људских моћи”, у таквом контексту највиши изазов постало је „фанатично посвећивање спорту”, док се „тежња да се постигне недостижно злоупотребава, као доказ да у спорту, уз лоше ствари, доминирају и прави изазови” (Исто: 70).

Свесни моћи и утицаја које спорт има, а посебно ОИ, организатори, пак, настоје да искористе тај потенцијал да би утицали и на шире друштвене промене. Они, примера ради, сматрају да ће тако истовремено мотивисати и оне мање заинтересоване појединце и групе и увећати глобалну заинтересованост за спорт и дух олимпизма свих грађана, што би се даље позитивно одразило и на решавање других, дубљих друштвених проблема (и то не само кроз економски бољитак). Критичари, међутим, наглашавају да ОИ доносе више трошкова и проблема него користи и да су углавном инструментализоване од стране политичких и економских елита. Упориште за овако мишљење, примера ради, налазе у чувеним ОИ у Берлину, али и начину на који је Влада Кине, преко ОИ у Пекингу 2008, покушала да преусмери пажњу јавности с кршења основних људских права на тамошњим просторима. Поједине критике иду тако далеко да ОИ доживљавају и као полигон за испољавање национализма и свеопшту комерцијализацију, па чак и покушај да се наметне доминација мушкараца у односу на жене, што је, наравно, у супротности са основним начелима олимпизма. Ентони Гиденс (*Anthony Giddens*), чувени социолог, један је од оних који верује да спорт има огроман утицај на промене у социјалном контексту. Фудбалске утакмице су, примера ради, према Гиденсу, посебно интересантне за анализу динамике групе, перформанса и идентитета победника. Анализирајући питања социологије фудбала, политике идентитета и утакмице као догађаја који је у исто време „и аспирациони и инспирациони”, па он оцењује (2007: 45) да је „фудбал социолошки феномен који има трансформациону моћ да превазиђе социјална искључења, класне разлике, али у исто време и произведе насиље”. Он такође сматра да један тако велики догађај, попут ОИ, може утицати на побољшање услова живљења, али да, ипак, треба бити свестан да је за реално решавање проблема, примера ради, оних који живе у најсиромашнијим

четвртима Лондона, неопходно много више од изградње терена. Гиденс, стога, наглашава да ће за стварне промене бити потребан обухватнији приступ од козметичких промена окружења у којем живе.

Олимпијске игре, као и остали велики спортски догађаји, са свим својим комерцијалним и медијским капацитетом, неспорно „могу помоћи да нека потиснута питања дођу на дневни ред и индиректно бити употребљене као инструмент смањења сиромаштва и социјалне апатије, али је за постизање коначног циља неопходно много више” – Гиденс, стога, решење види у „креирању дугорочних практично примењивих стратегија и иницијатива које ће деловати на свим пољима” (2005: 4). Он анализира и негативне аспекте модерног олимпизма, које такође види у политичкој инструментализацији и свеопштој комерцијализацији, који воде појавама попут насиља у спорту или коришћењу недозвољених супстанција. Гиденс зато помиње и сукобе међу навијачима фудбалских клубова, који неретко настају на линији идеолошких, па чак и религијских различитости. Као пример за то наводи и традиционалну нетрпељивост између фанова најпопуларнијих шкотских фудбалских тимова, „Глазгов Ренџерса” и „Селтика”, изниклу из тамошњих сукоба протестаната и католика. Пример за подршку овим размишљањима можемо наћи и у италијанској фудбалској лиги – популарном „Калчу” (али и даље), где се присталице појединих тимова у ред навијача одређеног клуба сврставају пре свега на основу идеолошких убеђења. Тако је, примера ради, познато да навијачи римског „Лација” славе идеје фашизма које на сваком мечу истичу исписане на транспарентима на трибинама стадиона.

Најсвежија потврда оправдане забринутости оних који, попут Гиденса, говоре и о негативностима које прате спорт, а које извиру из ширег друштвеног контекста, стигла је и одмах након спуштања завесе на СП у фудбалу у Јужној Африци. Наиме, један од учесника на такмичењу била је и селекција Северне Кореје. Чланове ове селекције је на свим мечевима пратио велики број службеника севернокорејске националне безбедности присутних у функцији превенције евентуалног покушаја бекства неког од чланова тима и стручног штаба у потрази за азилом и бекством од тамошњег суровог режима. Она је била и једина земља учесница и једна од ретких земаља у свету чији грађани нису могли (смели) да прате пренос утакмица уживо. Ипак, након солидне партије и минималног пораза (2:1) у уводном мечу против тима Бразила, политичко руководство се одлучило да грађанима дозволи да наредни меч против Португала посмарају уживо. На несрећу фудбалера Северне Кореје, Португал је убедљиво победио, а реакције које су уследиле и данас узбуњавају светску јавност. По завршетку такмичења, медији су објавили информације о томе да политички врх земље размишља да свој стручни штаб и фудбалере за неуспех казни слањем на принудни рад у неки од тамошњих рудника. То, наравно, није доказано, али ни оповргнуто, с обзиром на „челичну завесу” која постоји на тим просторима.

Спорт стога често генерално представља и поље у којем је могуће запознати актуелну друштвену климу и односе. Тако је голф од почетка до данас био резервисан за богатије, а позиција тениса се у том погледу временом по-

мерала и он се данас наметнуо као спорт богатијих средњих слојева, док је фудбал од почетка био забава за широке народне масе. Спорт зато заиста може поспешити постизање равноправности, али и продубити постојеће разлике. Потврда за ту другу тезу, примера ради, лежи и у чињеници, коју поједини теоретичари истичу, да су мушкарци спортисти и спортови примарно доживљени као „мушки”, попут фудбала, комерцијалнији од „женске” ритмичке гимнастике и клизања.

Многи стога доводе у питање смисао постојање глобалних идеала и циљева које спорт има записане у својим изворним агендама. Примера ради, када се обори неки рекорд, то изазива дивљење публике. Критичари (пре свега они лево оријентисани) се ипак питају какве то користи има за фундаменталне друштвене проблеме? Ако нема, зашто се онда толико пажње и новца усмерава ка тим догађајима? То је, ипак, само један (истина, прилично узак) поглед на ствари. Наиме, без обзира на то што се тако неспорно констатују и одређени глобални апсурди-проблеми којима смо данас окружени, спорт и спортисти их изворно не стварају, па их зато не могу ни решавати. Оно што, међутим, представља посебан феномен и неисцрпан материјал за анализу, јесте чињеница да се спорт и свако појединачно такмичење могу анализирати у оба смера. Тачније, у зависности од премисе, усмерење анализе једног истог спортског догађаја, у зависности од тезе која се одабере, увек може бити негативно, али и позитивно. То спорт и спортска такмичења сврстава у ред феномена идеалних за тумачење у домену студија културе, чији приступи и методе управо теже да једну појаву представе онаквом каква јесте, подједнако третирајући њене позитивне и негативне аспекте, без претензија на „коначне истине”. Тако се и наведени фудбалски Мондијал у Јужној Африци може тумачити и изразито позитивно, ако се у обзир узму окружење, околности и скепсе које су пратиле организацију овог такмичења. Одлуком да домаћин буде Јужна Африка, желело се постићи неколико циљева, а ови циљеви се управо могу сврстати у ред позитивних функција које спорт неспорно има. Земља и регион из којег су деценијама уназад стизале само приче о ратовима и криминалу, политичким конфликтима и непомирљивим разликама међу становништвом, свакако није случајно одабрана. Велику улогу имали су, наравно, и лобисти који су учинили све како би свет уверили у исправност одлуке да је време да се организација једног тако великог догађаја повери управо Јужној Африци. Поред забринутости у погледу финансијске спремности Јужноафриканаца да се упусте у припрему овако великог спортског догађаја, јавност је пре свега бринуло то што би организација овако популарног догађаја у земљи у којој постоји чак 13 званичних језика и у којој је највиши раст стопе криминалитета на свету, али и континенту који је и даље полигон за мноштво сукоба и различитих експеримената, могли бити идеална прилика за многе екстремисте који би каквим злочином могли покушати скренути пажњу на себе. Бојазан је била и то како ће међусобно изузетно различита, завађена и сиромашна афричка племена прихватити и доживети организацију таквог такмичења у свом комшилуку. Разлога за забринутост било је много, али су они већ на самом отварању развешјани. Данас се може се с правом констатовати изузетна успешност овог так-

мичења, које је протекло без иједног већег инцидента и остварило готово све зацртане циљеве. Технички апсект саме организације похвалили су сви – од фудбалера и новинара, па до фудбалских и политичких функционера. Оно што је, пак, задивило све, јесте очигледно заједништво свих Африканаца који су организацију такмичења у једној од земаља на свом континенту доживели као мисију свих становника континента, приказујући богатство и различитости Африке, што је несумњиво донело и нову димензију у сам спорт. Успех је мерљив и оствареним профитом и популаризацијом фудбала и спорта генерално у Африци, а што су били и примарни циљеви организатора и ФИФА. О ефектима на побољшање генералног положаја афричког становништва ће, ипак, моћи да се говори тек са одређене временске дистанце, али то и није могуће остварити само кроз организацију оваквих догађаја.

Два вероватна највећа глобална спортска такмичења, Светско првенство у фудбалу (СП) и летње ОИ организоване су 2014 и 2016. у Бразилу, управо с жељом да се популарише спорт и помогне економија јужноамеричког континента. Влада Бразила је озбиљно приступила припреми и потрошила, примера ради, око 530 милиона долара само за мере безбедности предвиђене за организацију ОИ, а слике сређивања небезбедних крајева обишле су свет. Савез румунских бизнисмена је својевремено у оквиру плана за оживљавање привреде те земље такође „уписао” и организацију СП у фудбалу. Процена је била да би, уколико наговоре Мађарску и Бугарску за заједничку кандидатуру и евентуални успех у тој замисли, учинили да друштвени производ за на сваку милијарду евра уложених у инфраструктуру порасте за један одсто. У сличном духу је управо донета и одлука да домаћин наредног ЕП у фудбалу 2020. буде Европска унија, односно 12 градова из различитих земаља ЕУ, који ће угостити најквалитетније европске тимове (међу њима је и главни град Румуније – Букурешт).

Скептици, међутим, и даље упозоравају да је савремени спорт отишао предалеко од античке Олимпије. Наиме, они сматрају да је спорт данас занимање које доноси профит онима који са спортом имају најмање везе. Њихова теза је да спорт треба да буде алатка помоћу које ће се направити боља личност, али је, како истичу, питање ко има контролу над догађајима и колико он(и) има(ју) знања? Аргументација оних који савремени спорт доживљавају у најнегативнијим тоновима је разнолика. Неки такав став аргументују тиме да су, примера ради, тимови који су пре неколико деценија освајали титуле били најбољи и најбогатији, док су данашњи шампиони по правилу велики „губиташи” који дугују огромна финансијска средства. Данашњи спортисти, истиче иста „линија” мислилаца, чешће су ван терена, што због повреда, и то због различитих „неспортских” комерцијалних активности, док је примарно место спортисте некад било на терену. Чувени фудбалски фанови Манчестер Јунајтеда стога на свом сајту имају и шaljив коментар на тему комерцијализације спорта - *Следећи пут када кренете на Олд Трафорд, обавезно понесите наочаре за сунце, јер вам блицање светлећих реклама озбиљно може угрозити вид.* Они стога револтирано у наставку истичу - *Не можемо приуштити себи најновији Ауди. Дошли смо да погледамо утакмицу и да попиемо пиво!*

Ривалитети и бројни антагонизми у спорту су се данас пренели и на „моћну” интернет јавну сферу – у духу коментара *Мој тим је бољи од твог* и обрнуто – *Не, мој је бољи*. Наиме, свака, па чак и најбаналнија вест из спорта, која по правилу и нема претеране везе са одређеним спортским тимом или појединачним спортистом, постаје повод за најбаналније расправе, па чак и место где се распирују расна и национална нетрпељивост. Љубитеље спорта који су склони очувању фудбалских такмичења у духу традиционалне девизе „спорт ради спорта” посебно револтира намештени став, тј. неконтролисана комерцијализација спорта у оквиру које се спортски терени претварају у модне писте, на којима дефилују тетовирани спортисти најмодернијих фризура, у шареним патикама. Поједина истраживања показују да врхунски спорт није нужно и претерано здрава професија, јер мноштво професионалних спортиста по престанку каријере има бројне здравствене проблеме. Они који се држе девизе да у свему треба бити умерен, па и у спортским активностима, стога често духовито цитирају изјаву Винстона Черчила, који је био позамашних димензија и водио је неспортски живот, а једном приликом је на питање како је успео да доживи дубоку старост одговорио: „никад се нисам бавио спортом”.

Спорт одавно свакако није безазлена дечија игра. Поједини аутори, попут Дуње и Љубодрага Симоновића, доживљавају га (2005: 35 и 53) и као „ритуално исказивање покорности духу који влада светом и у том смислу највишу религиозну церемонију која има литургијски карактер, у којој доминира сакрална озбиљност”, где је „спорт култ постојећег света, а човек се у спортском ритуалу појављује као симболично отелотворење духа који влада светом”. Исти аутори, такође напомињу (Исто: 35 и 70) да „спортска представа није глумљење живота, већ је његово репродуковање: у њему се у кондензованом облику појављује суштина капиталистичког света”. Сложеност времена у којем живимо, ипак, налаже да се ова ситуација посматра из реалнијег угла. Новац и његова моћ не могу се поништити, а тако ни проблеми у спорту које он индиректно доноси. Концепт „временске машине” и имагинарно враћање уназад и креирање лажне, идиличне слике по којој је спорт некад постојао или ће постојати само ради спорта (игре и забаве), тј. због радости такмичења и публике која ужива у томе – није могуће. На проблеме се, међутим, свакако мора указивати и сузбијати их, али истовремено треба указивати и на чињеницу да се спорт, као и сви остали видови забаве (као и све друго, уосталом), мора „конзумирати” опрезно и умерено, уз критички отклон. Било да шутирате лопту на „Ноу Кампу”³ или на игралишту испред зграде, било да сте на трибинама стадиона или испред телевизијског пријемника, морате бити свесни различитих аспеката и бројних негативности које данас прате спорт и резултирају бројним спектакуларним садржајима које сви са уживањем пратимо, али и разним аномалијама, које је несумњиво тешко побројати на једном месту и уоквирити кроз анализу неколико феномена. Ево, ипак, једног покушаја да се поједини од њих представе.

³ Стадион фудбалског клуба „Барселона”. Више о томе на веб страници: www.barcelona.com/barcelona_tickets/fc_barcelona_football_tickets/the_camp_nou_stadium.

Допинг и недозвољена средства – да ли циљ оправдава средства?

Један од највећих проблема и опасности данашњег спорта у целини је употреба недозвољених стимулативних средстава, познатих као допинг. Њихово конзумирање може донети бољи резултат, ако спортиста поседује и остале потребне квалитете. То, пак, уједно може довести и до озбиљних здравствених проблема, па чак и изненадне смрти. Како је циљ сваког спортисте то да победи на такмичењу, поједини прибегавају овим средствима да би дошли до тог циља. Ударна вест свих светских медија недавно је била она која је известила о томе да је Русија кажњена четворогодишњом забраном учешћа на најважнијим спортским такмичењима, према одлуци Светске антидопинг агенције. То значи неучествовање и на ОИ у Токију 2020. и фудбалском СП у Катару 2022. Ова одлука је резултат ранијег допинг скандала, након којег је сада оцењено да је Русија била недоследна и да се манипулисало лабораторијским подацима који су предати. Изузетак ће (донекле) бити спортисти који поднесу доказ да су позитивно прошли на антидопинг тесту, који ће моћи да се такмиче под неутралном заставом.

Историјат ових појава је дугачак. Још почетком 20. века олимпијски такмичари су користили сличне супстанце за побољшање својих способности, па тиме и резултата. Примера ради, победник у маратону на ОИ 1904, Томас Хикс (*Thomas Hicks*), од свог тренера је као стимуланс добијао стрихнин и коњак, и то чак и за време трке (Према Скемблер, 2007: 266–280). Спортисти су данас способни и да се прилагоде и живе с тзв. двоструком представом о себи – да с једне стране креирају имиџ узорних грађана који заслужују углед и поштовање, док су уједно и корисници недозвољених супстанци који жуде за славом, богатством и медијском пажњом. Један од најпознатијих примера за то свакако је чувени амерички бициклиста Ленс Армстронг (*Lance Armstrong*), својеврсна икона и рекордер овог спорта, који је након година дивљења јавности оправдано доживео да буде спортски „ражалован” и презрен након открића да је читаву каријеру користио допинг средства. Допинг се, иначе, толеришао све до краја шездесетих година, кад су спортске федерације почеле да увиђају опасност допинга и забрањују га, а МОК га је званично забранио 1967. Спортиста који је ушао у историју као први позитиван на допинг контроли био је модерни петобојац, Швеђанин Ханс-Гунар Лиљенвал (Према *Олимпијски вековник*, 2010: 55), и то на летњим ОИ 1968. У следећих 40 година историје ОИ, откривено је више од сто спортиста попут њега, а највише у дизању тегова. Један од „најчувенијих” случајева допинга у историји спорта вероватно је случај канадског спринтера Бена Џонсона (*Ben Johnson*), са ОИ у Сеулу 1988. Он је победио у финалу трке на 100 метара, користећи недозвољену супстанцу „*станозолол*”, која, између осталог, разара јетру. Победа и златна медаља су му касније одузете, а светски рекорд из те трке (9,79 секунди) поништен. Након Џонсона и те афере, свако велико такмичење у атлетици пратили су допинг скандали, а редом су због коришћења недозвољених средстава „падали” претходно већ крунисани шампиони попут Линфорда Кристија (*Linford Chris-*

tie), Кетрин Крабе (*Katrin Krabbe*), Мерион Џоунс (*Marion Jones*), Хавијера Сотомажора (*Javier Sotomayor*)...

Чувена америчка атлетичарка Флоренс Грифит Џојнер (*Florence Griffith-Joyner*), за само годину дана, од анонимне спринтерке дошла је до статуса најбрже жене на свету, када је 1988. поставила недостижне светске рекорде на 100 и 200 метара. Умрла је десет година касније, са само 39 година, у сну, од компликација изазваних астмом. Њена смрт је, стога, и данас повод за бројне контраверзе и анализе везе спорта и допинг средстава. Упркос проверама и ригорозним казнама, али и оваквим трагедијама, многи спортисти користе допинг, а да не буду ухваћени. Тек деведесетих година 20. века обелодањени су докази да су бројни источњонемачки спортисти користили разна стимулативна средства, у чему су били подстрекавани чак и од државног врха. До сада је забележено и неколико случајева тестирања појединих спортиста како би се утврдио њихов пол, с обзиром на зачуђујуће резултате и атипичан изглед. Тако, код случајева појединих спортисткиња, попут атлетичарке Семење (*Caster Semenua*), и након медицинских тестова није се са сигурношћу могло говорити о њиховом полу, с обзиром на састав хормона у телу. Стога ни данас није јасно да ли је реч о особама женског пола или о мушкарцима који су, након промене пола, увидели(е) своју „предност” у односу на конкуренткиње. Американце многи сматрају „шампионима у допингу”. То донекле потврђују и догађаји који су претходили ОИ у Лос Анђелесу 1984. Олимпијски званичници САД су тад својим спортистима организовали посету лабораторијама, у којима је требало да се изврше анализе допинг-тестова учесника. Радило се, заправо, о њиховом упознавању с начинима на које спортисти могу да преваре контролоре. У Лос Анђелесу тако ни један Американац, за разлику од спортиста из других земаља, није ухваћен у допингу. Нису сви амерички тренери учествовали у овом скандалу. Пат Коноли (*Patrick Connolly*), једна од тренера женског тима, изјавила је касније на саслушању пред комисијом америчког Сената: „када сам сазнала о преодолимпијском програму тамошњег олимпијског комитета, који је требало да омогући спортистима да кроз упознавање са званичним тест-методама успешније избегну да буду откривени, осећала сам се превареном као дете које су родитељи оставили на цедилу.” (Према Симоновић, 1995: 89). Истраживања професора Мелвина Вилијамса (*Melvin Williams*), с краја осамдесетих година 20. века, детаљније говоре о употреби анаболних стероида – он наводи да у дизању тегова и боди-билдингу „преко 90 одсто спортиста узима анаболике, а то средство користи и 70-80 одсто бацача кугле, копља и диска и рагбиста, док је код спринтера и десетобојца та цифра око 40-50 одсто” (Исто). Данас је на основу бројних доказа сасвим јасно да су и спортисти са Истока (из бившег Источног блока) такође били изложени различитим експериментима, али је њихова машинерија била значајно успешнија у прикривању. Све до скоро, када је, како видимо, на основу сведочења појединих такмичара, суспендован читав атлетски тим Русије с великих такмичења, а они којима је дозвољено да наступају чине то без обележја земље из које долазе. Због оваквих и сличних, све бројнијих примера и скандала, крајем деведесетих година, МОК је повео оштру битку против допинга, због чега је формирана Светска

антидопинг агенција (WADA – *World Anti-doping Agency*)⁴. На ОИ 2000. и 2004. борба је почела да доноси плодове и кажњени су неки освајачи медаља, јер је применом најсавременијих научних метода откривено да су користили недопуштена средства. Ипак, упркос свим примерима, упозорењима и претњама, на ОИ у Атини 2004. је било чак 23 нова случаја спортиста дисквалификованих због допинга.

Све више је, ипак, и оних који оправдано сумњају у „искрене намере” и исправност водећих глобалних спортских институција. Сведочење Клифа Вилија (*Clifford 'Cliff' Wiley*), америчког тркача на 400 метара, указује на дешавања на Светском атлетском првенству у Хелсинкију 1983. Тада је, према њему, бар „38 спортиста било позитивно на допинг-тесту, од чега седамнаест Американаца”. Они су, међутим, били толико познати, да организатор није смео да објави њихова имена (Према Симоновић, 1995: 90–92). Канадски судија Чарлс Дабин (*Charles Dubin*), који је разоткрио „случај Бен Џонсон”, доказао је да представници медицинске комисије Међународне атлетске федерације доводе у заблуду јавност о броју „ухваћених” спортиста на контролама. Он, наиме, тврди да они настоје да створе слику о распрострањености допинга на основу релативно малог броја „позитивних” спортиста настојећи, на тај начин, да сакрију праве размере – тако су „само допринели стварању утиска да се њихова такмичења одвијају по правилима фер-плеја и да истраживачке лабораторије не могу да буду преварене” (Ибид). Легендарни атлетичар Себастијан Коу (*Sebastian Coe*) је 1982. на олимпијском конгресу у Баден-Бадену захтевао да се допинговани спортисти „до краја живота удаље са спортских терена”, што су подржали многи спортисти. Тај захтев је касније једнодушно одбијен, из „хуманистичких” разлога. С друге стране, само у једном олимпијском циклусу МОК оствари приход „већи од 5 милијарде евра” (Ибид). Истини за вољу, заинтересованих за прикривање случајева допинга има на много, а међу њима су и спонзори. Према слободним проценама (и то не скоријег датума, јер су подаци из 2000) спорт-бизнис вреди више од 1.000 милијарди долара. Само фирма „Мерцедес&Бенц”, примера ради, годишње уложи више од 180 милиона евра за рекламирање кроз спорт. Медијске компаније, којима спортски преноси (пре свега због реклама), такође доносе огромне зараде, су такође и те како заинтересоване.

Јавна је тајна и то да се недозвољена средства конзумирају и под надзором стручњака који раде за фирме-спонзоре, фармацеутске компаније и међународне спортске савезе и комитете, а имају подршку и државних институција. Немачки голман Харалд Шумахер (*Harald Schumacher*) је 1988. објавио књигу *Почетни ударац* у којој је објавио да су немачки фудбалери били допинговани кад су освојили првенство света 1974. Познат је и случај са СП у фудбалу 1954. када је у финалу Немачка победила чувену⁵ мађарску „Лаку коњицу”. После седам дана сви немачки играчи добили су жутицу, а касније је утврђено да је разлог за то било узимање стрихинина. Према појединим пода-

⁴ Детаљније на веб-страници: <https://www.wada-ama.org/>

⁵ Легендарна генерација мађарског фудбала, коју су предводили Кочиш, Пушкаш, Цибор... Детаљније на веб страници: <http://sr.wikipedia.org/sr-> и www.bhdani.com/arhiva/259/p25905.shtml.

цима, у САД „дозвољена хемијска средства која побољшавају физичку спремност користи око 3,5 милиона спортиста”. Данас се најчешће користе супстанциије које садрже хормоне раста, а бицикличка „Трка око Француске” и „Њујоршки маратон” се доживљавају највећим „допинг такмичењима” у свету (Ибид).

Листа спортиста који су због коришћења различитих недозвољених супстанција бивали суспендовани прилично је дуга. На њој су, између осталих, популарни тенисери попут Давида Налбандјана (*David Nalbandian*) и Гиљерма Кањаса (*Guillermo Cañas*), бројних бицикличка, међу којима су и они најчувенији: Марко Пантани (*Marco Pantani*), који је касније преминуо од последица срчаног удара, Јан Улрих (*Jan Ullrich*), Иван Басо (*Ivan Basso*), Александар Винокуров (*Aleksánder Vínokúrov*), Флојд Лендис (*Floyd Landis*) и малопременаведени Армстронг, али и бројни фудбалери, кошаркаши, пливачи... Проблем допинга је један од највећих с којим се суочава модерни спорт, а борба с њим, бар на папиру, један од основних циљева глобалних спортских организација. Паралелно с тим проблемом, све је присутнији и проблем спортиста који користе наркотице, попут марихуане и кокаина. Све чешћа појава је, нажалост, и смрт спортиста за време тренингу или самог такмичења, а најпознатији такви случајеви су фудбалери Маријано Пуерта (*Mariano Puerta*) и Марк Вивијен-Фое (*Marc-Vivien Foé*) трагично преминули за време самог фудбалског меча. Све чешће се, нажалост, могу чути и вести о самоубиству врхунских спортиста. Роберт Енке (*Robert Enke*), голман фудбалске репрезентације Немачке, извршио је самоубиство бацивши се под воз, док се велшки фудбалер и тренер Гери Спид (*Gary Speed*) обесио у свом стану. Различита су објашњења стручњака који покушавају да дају одговор на питање узрока одлуке спортиста да на овај начин окончају свој живот. Многи, међутим, напомињу да професионални спортисти који су досегли своје лимите често разним средствима покушавају да се спреме за такмичење, а многи посежу и за психоактивним супстанцима. То прати и клима „општег прихватања” таквих појава, на коју утиче то што ни у целом друштву није другачије. Што год је спорт захтевни и комерцијалнији, потребнија је већа психофизичка издржљивост, а самим тим је веће и искушење да се посегне за стимулативним супстанцијама. На крају, кад се престане побеђивати, све мање се види смисао ван свог, уског спортског микросвета, где сте од почетака учени да је спортски успех једини смисао живота, па стога и могућа смрт постаје ризик на који пристајете.

Упоредо с неговањем идеала лепоте људског тела и олимпијске максиме „Брже, више, јаче”⁶, дуго се успешно гајио и мит о спорту као феномену и извору здравља, склада тела и духа. Актуелна, сурова професионализација и комерцијализација спорта и спортиста, међутим, воде ка томе да је чак и у оквиру аматерског спорта присутна ирационална одрицања, па је сасвим јасно и то што данас спортска индустрија заузима изузетно високо место по обртуности новца. Спортске клубове, пак, из истог разлога, пре свега интересује резултат и ништа се не препушта случају. Данас наследне карактеристике одређују избор

⁶ Званични олимпијски мото је латински израз: „Брже, више, јаче” (*Citius, Altius, Fortius*).

спорта, а процес селектирања је у тој мери напредовао да почиње већ код деце предшколског узраста. Осим тога, спортистима од детињства махом управљају менаџери, па се дешава да уместо бољег играча наступа онај с бољим менаџером. Утицај који има породица такође је огроман.

Све то резултира негативностима као што је и појава допинга. Упркос томе што је технологија напредовала, а самим тим и могућност открића ових појава, они који се допингују су често корак испред, јер су неретко спремни да дају и живот за успех. Теоретичари спорта стога срачунато упозоравају да треба смањити јаз између реалности и захтева који се пред спорт постављају, јер је јасно да је он само израз осталих друштвених дешавања. Наиме, у данашњем, деборовском друштву спектакла, сваком се додељују улоге. Ако се не испуни она коју спортиста сам себи намени, која прати циљ који им је неки ауторитет доделио, притисак је огроман. Њихове самовредновање тако директно зависи од околине, а спортиста постаје и својеврсно јавно добро. Социолог Ги Дебор (*Guy Debord*) у делу *Друштво спектакла* наводи (2004: 67) неколико одредница којима објашњава тај свој концепт савременог друштва. Можемо их, утисак је, применити у већини промишљања данашњице и сложених механизма међузависности који владају у свету у ком сви живимо. Спорт, као један од аспеката таквог друштва, стога је само један пример који можемо анализирати с позиције ових закључака: *Спектакл је ступањ на којем роба успева да колонизује читав друштвени живот. Свет који видимо је свет робе. Све што је некада било непосредно доживљавано, удаљено је у представу. Спектакл није само скуп слика; то је друштвени однос међу људима посредован сликама. Дани овог друштва су одбројани. Његови разлози и његове заслуге пажљиво су извагани и видело се да не претежу. Његово становништво је подељено на две стране, од којих једна жели да ово друштво нестане.*

Насиље у спорту - љубав која боли

Проблем насиља на спортским теренима и око њих још један је од проблема који данас заокупља пажњу јавности. Свако ново велико такмичење зато с правом обухвата и својеврсни процес предузимања свих мера како би се предупредили могући конфликти на терену и око њега. Конфликти на трибинама, хулиганство и обрачуни навијача истовремено су из тог разлога и занимљива тема за анализу бројним психолозима, социолозима и другим научним истраживачима. Појава насиља над самим спортистима такође је чест случај. Наиме, и сами спортисти су неретко на мети хулигана – навијача противничких, али и тимова чије боје бране. Поред оваквих, добро су познати и случајеви насиља над спортистима у оквиру њихових породица, попут примера тенисерки Јелене Докић и Џенифер Капријати (*Jennifer Capriati*), тренера (случајеви малтретирања малолетних кинеских и румунских гимнастичарки) или од стране доминантних спортских или политичких ауторитета, попут случаја чувене румун-

ске гимнастичарке⁷ Нађе Команечи (*Nadia Comăneci*), својевремено жртве породице Чаушеску.

Анализом инцидената и сукоба на теренима, у оквиру појединих спортова, повлаче се паралеле с начином на који је тај спорт настао и питањем ко то чини публику на таквим надметањима, али и тога – из којих слојева друштва долазе спортисти којима се диве навијачи? У фокусу је најчешће, истина оправдано, с обзиром на његову глобалну популарност, фудбал и понашање навијача на фудбалским стадионима и око њих. Приступи анализи овог проблема често су, међутим, лимитирани покушајем да се поједностављено укаже на и те како сложен проблем. Спорт, као и свака друга слична тековина, огледало је друштва и културе у којој егзистира. На темељу економске слике и пулса свих осталих друштвених аспеката, спорт, кроз своје негативне аспекте, попут хулиганства, исијава све фрустрације који генерално постоје у друштву. Већина данас популарних спортова, настала је као вид забаве за онај део становништва који је кроз овакву активност могао да испољи и одређену количину насиља изазвану незадовољством и вођену покушајем исказивања револта према богатим и моћним, или бар другачијим. Истовремено је и „компензација за друге животне проблеме, душевна храна широких маса исцрпљених напорним радом и различитим облицима тортуре” (Мазе, 2008: 678). Временом, он постаје и начин да се искаже припадност свом граду, држави и нацији. Показујући приврженост боји свог тима, пркосило се ривалу, који је доживљаван и као „заклети непријатељ”. На ову тему је такође снимљено неколико одличних филмских остварења, попут „Green Street Hooligans”, „The Firm” или „Football Factory”.

Драган Коковић сматра да утицај спортског спектакла произилази из ситуације међуљудских односа, те да дивљење, које се исказује према спортистима, прави од људи фанатике (2005). Убрзани цивилизацијски развој, као и у свим другим сегментима друштва, утицао је на то да се различити начини исказивања те припадности преплићу, а самим тим и облици насиља у спорту, док су мотиви за такво понашање појединаца и група бивали све сложенији за анализу. Данас је стога неумесно називати појаву хулигана простом последицом милеа из којег је одређени спорт изникао или рецидивима времена када се, примера ради, фудбал играо на неограниченим површинама, неодређени временски период, уз одсуство правила. Хулигани данас не долазе на трибине да би изазвали нереде само због тога што потичу из сиромашнијих или мање образованих породица. Разлог није само ни то што припадност одређеној навијачкој групи и подршка тиму који волите данас често има митске размере, у којима шал омиљеног клуба представља фетишизирани комад тканине, а напијање с друштвом у пабу/кафани пред утакмицу – ритуалну форму која се не сме прекршити. Није то само ни због тога што највеће проблеме често праве они најмлађи припадници навијачких група, ни због тога што су углавном под дејством алкохола и дрога када праве проблеме. То су само делови сложене мозаичне творевине у коју се може укључити доста мотива и аргумената за то

⁷ Детаљније о томе може се видети у тексту доступном на веб страници:

www.b92.net/sport/peking2008/heroji_igara.php?yyyy=2008&mm=08&dd=03&nav_id=311438

што је данас (истина не свуда) више него икад раније, несигурно отићи на утакмицу клуба који волите.

Овакве појаве су вишеструко стимулисане, а подстичу их сви – од спортиста на терену који својим рђавим понашањем често потпаљују сукобе на трибинама, па до самих друштава у којем оне егзистирају, а која не желе или не умеју да изађу на крај са њима. У обиљу негативности, које исходују девизом *мрзим противнички тим више него што волим свој*, већина хулигана на утакмице долази да би изазвала неред, а не да би посматрала меч. Добар део њих заправо уопште и не занима оно што се дешава на терену, нити се могу похвалити познавањем спорта, његове историје и свега што га данас чини истинским спектаклом. Настала као директан продукт најнегативнијих друштвених проблема и траума, апсолутне ирационалности и најпрљавијих мотива, појава хулигана у спорту заправо је највише у домену психопатологије, тачније патологије друштва у целини. Овакав продукт, који само као своју манифестацију има разуларене хорде хулигана спремне на све, истовремено има и идеалан потенцијал за манипулацију и инструментализацију од стране оних који у њима виде моћну војску која им може бити од користи у остварењу њима важнијих идеолошких циљева и амбициозних економских и политичких планова. То је, уједно, вероватно и једина могућност да се понуди једноставан одговор на питање – зашто хулигани и даље праве огромне проблеме у појединим земљама? Одговор је јасан – зато што им је то дозвољено. Институције многих држава незаинтересоване су за то да се баве откривањем суштинских проблема и лечењем истих у њиховом зачетку. Углавном се реагује на последице и неретко се не налази интерес да се бори против ових проблема. Њихови испади често се и директно стимулишу, а нису ретки и примери да хулигани седе у организационим и управљачким структурама појединих клубова. Такав пример је, нажалост, јасно уочљив и када је реч о спорту (пре свега фудбалу и кошарци) у Србији. Хулигани су овде и у првим редовима политичких и других протеста који обично воде неконтролисано дивљању и ломљењу свега и свакога ко им се нађе на путу. Не плаше се да нападну ни полицију, да физички насрну на спортисте-репрезентативце или да својим дивљаштвом изазову политичке проблеме у земљи и иностранству и осрамоте читаву нацију.

Постоје и бројни глобално познати примери сукоба спортиста и „навијача”, пре свега присталица оних тимова чије боје бране управо ти спортисти. Чувени француски фудбалер Ерик Кантона, легенда „Манчестер јунајтеда”, је тако у сред једног меча улетео у трибине и ногом ударио једног од навијача противничког тима „Кристал Паласа”, који му је додавао са трибина. Навијачи често упадају на тренинге, па чак и на саме утакмице својих љубимаца покушавајући да их „дисциплинују” због лоших резултата – па су, тако, на мети хулигана често и аутомобили, куће, али и породице спортиста (таквих примера је, нажалост, све више и у Србији). Грубости на терену, међу самим спортистима, који често прерастају у колективне туче (чак и међу припадницима истог тима), су такође свакодневна појава.

У земљама које се с правом сматрају колевкама хулиганства, попут Енглеске, овај проблем је добрим делом успешно решен тек када је држава адек-

ватно реаговала. На такав потез, Влада Енглеске је била приморана након трагедије у Бриселу, на стадиону „Хејсел”, 29. маја 1985⁸, када је погинуло 39 навијача „Јувентуса”, а 400 њих повређено. То је вероватно и највећа фудбалска трагедија свих времена. Стотине милиона људи пратило је финале Купа шампиона између енглеског „Ливерпула” и италијанског „Јувентуса”, када су навијачи „Ливерпула” пробали ограду и потиснули супарничке, што је узроковао пад зида од три метра, где је много људи погинули, док су остали страдали у обрачунима или у општем „стампеду”. Ова трагедија се у последње време, истина у мањим размерама, често понављала и на фудбалским теренима у Јужној Америци и Африци, али и Европе. Истраживања показују да је број прекршаја малолетних хулигана порастао, као и проценат хапшења у вези с фудбалским насиљем. У Енглеској, тешки прекршаји су се утростручили, па је за више од 120 хулигана донесена забрана уласка на стадион. Наравно, популарни „Премијершип” (прва фудбалска лига Енглеске) је махом поштеђен таквих појава, али не и ниже лиге. Енглези питање хулигана прате у ширем контексту, анализирајући податке о порасту продаје одеће која се везује за хулигане, јер бити „прави навијач” данас значи и одређени начин облачења (*dress-code*). О овим инцидентима се, пак, у тамошњим медијима не пише-не говори, јер постоји прећутан договор да се не пише о насилницима гладним медијске пажње.

У Србији смо такође сведоци сличних обрачуна хулигана и трагедија које очигледно не прате адекватне и конкретне реакције надлежних институција. Решење ће можда доћи са евентуалним економским бољитком, развојем културе и свести појединаца у оваквим друштвима. Тада би то уједно могао и бити одговор на питање где леже извори оваквих појава у модерном спорту. То је, међутим, такође у директној зависности и од смера развоја и облика које ће такмичења временом добијати, пратећи глобални развој човечанства и појединачних друштава.

Иконографија савременог спорта: звезде-звездице-суперзвезде и појава „отуђења”

Анализа модерног спорта непотпуна је без осврта на свеопшту комерцијализацију и појаву тзв. суперзвезда у високо комерцијализованим спортовима. Такав „капацитет” најпре је имала појава боксера Касијуса Клеја (*Cassius Clay*), алијас Мухамед Алија (*Muhammad Ali*), кога теретичари доживљавају првом аутентичном модерном спортском звездом. Након Алија, појава кошаркаша Мајкла Џордана (*Michael Jordan*) крајем осамдесетих година 20. века, означава прелазак ка постмодерним звездама, које, пак, најбоље репрезентује фудбалер Дејвид Бекам (*David Beckham*). Џорданова популарност, која је несумњиво следила његове спортске квалитете, била је упакована у маркетиншке кампање које су компанијама, попут „Nike”, доносиле милионе. Бекамова популарност и комерцијални успех који су остваривали и сви остали који су ус-

⁸ Више о томе може се пронаћи у тексту на веб страници:
http://sr.wikipedia.org/sr-el/Tragedija_na_Hejselu.

пели да се вежу за име овог фудбалера и његове породице, такође је део стратешки планираних кампања, али и више о тога. Он је постао отелотворење свега што стоји „на врху брега” спортске славе. Популаран је и код оних које спорт уопште не интересује; напослетку, он је данас славан, а да је готово немогуће пронаћи објашњење – зашто? Он је заправо рефлексивна свега што време у којем живимо продукује. Бекам, наравно, није једини спортиста чија популарност надилази оквира његових спортских успеха и спорта уопште. Примера је много – од мноштва других фудбалских звезда, преко бројних тенисера и тенисерки, асова аутомобилизма и кошарке, па до атлетичара и боксера. Његова популарност и иконичност, ипак, јесу специфичне.

Наиме, Дејвид Џајлс (*David Jiles*) у делу *Илузије бесмртности* говори (2000: 20-42) о типологији славе, правећи разлику између „јавних личности”, „заслужене славе”, „звезда шоубизниса” и „случајне славе”. Наиме, слава иде уз улогу коју имају у друштву; па заслужену славу стичу особе које постижу изванредна достигнућа на подручјима којима се баве, звезде шоубизниса постају славне зато што је оно што раде директно пред очима јавности, док случајну славу људи стичу највише захваљујући деловању сила на које не могу да утичу (пример добитка на лутрији). Он, стога, истиче да заслужену славу завређују личности које остварују изванредне резултате – спортисти су једни од њих. Оно што је такође очигледно јесте и чињеница да је поред добрих резултата за славу потребно и „још нешто”, јер се слава не стиче, већ се добија. Овај процес „добиања славе” је, наравно, директно у вези с медијима, који стварају звезде да би продавали своје садржаје, а пре свега је у вези са интересима крупног бизниса који кроз медије и рекламу, користећи спортисте, продаје и своје производе. Спортисти тако постају врста робе и губе готово сваку везу са својом основном професијом. Одабрани спортисти, тако, уз спортски успех и славу која иде уз то, стичу и огромно богатство, али уједно постају и отуђени. Овај процес делом налази објашњење и у чувеној Бодријаровој (*Jean Baudrillard*) теорији о симулакрумима (1991: 9-11). Поједини спортови и спортисти, попут бокса, фудбала, атлетике и пливања могу послужити као одличан пример. То је уједно и одлично објашњење за наведену трочлану градацију (Али-Џордан-Бекам) и прелаз од модерних ка постмодерним спортским звездама.

Историју бокса значајно су обележиле звезде боксерског ринга попут Џека Демпсија (*Jack Dempsey*), Џоа Луиса (*Joe Louis*) и Рокија Марћана (*Rocky Marciano*), али је највећи траг оставио Али. Афроамерички супертешкаш је пажњу најпре освојио победом над Сонијем Листоном (*Sonny Liston*), коју је прославио речима *Ја сам највећи, показао сам свету и Ја сам најлепше створење које је икад ходало земљом*. Његову каснију каријеру обележиле су бројне спектакуларне борбе и победе, али и одлука да се не одазове позиву за регрутацију за време рата у Вијетнаму, као и прелазак у Ислам и промена имена. У историји спорта, посебно место заузимају три меча између Алија и Џоа Фрејзера (*Joe Frazier*), од којих су два одржана ван граница САД. Остаће упамћено да су те борбе доживљаване и као судар две Америке и две идеологије. Наиме, читава јавност у САД била је подељена на присталице Алија и

симпатизере Фрејзера. На страни Алија била је већина афроамеричког становништва, млађи и либералнији слојеви становништва, док су уз Фрејзера (такође Афроамериканца) били конзервативнији делови становништва. Алијева харизма није красила Мајка Тајсона, још једног шампиона супертешке категорије, који је такође одличан пример спортске звезде чији лик је убрзо изашао ван оквира спорта. Сходно бројним скандалима ван ринга (оптужбе за силовања и злостављање жена, коришћење дрога и на крају – банкрот), али и у рингу, учинили су да буде перципиран истовремено као хуља и као херој – личност која је потврђивала већину стереотипа које део белачког становништво у САД има о Афроамериканцима. Оно што је занимљиво, а заједничко је и Алију и Тајсону, као и многим другим чувеним боксерима, јесте лик Дона Кинга (*Don King*), медијског магната и промотера њихових мечева. Контраверзни Кинг се често узима као доказ тријумфа логике профита над идејом морала у спорту. Један од примера како функционише спортски менаџмент представљен је такође у филму „Цери Мегвајер”, који приказује и како менаџери напуштају клијенте (и обрнуто) када им популарност јењава.

Списак спортиста које је могуће анализирати у контексту спорта и популарности која надилази границе елементарног значења и функције спорта предуг је. Бивши енглески фудбалски грубијан Вини Џонс (*Vinnie Jones*) добар је пример, јер је након скромне спортске каријере постао омиљени глумац британског режисера Гаја Ричија (*Guy Ritchie*). Кошаркаш и у једном периоду каријере голфер, Мајкл Џордан, вероватно је спортиста чије име је исписано на спортској опреми доносило највећи профит произвођачима, а индиректно и медијима. У ред „најпрофитабилнијих спортских манекена” данас се убрајају тенисери Новак Ђоковић, Рафаел Надал (*Rafael Nadal*) и Роже Федерер (*Roger Federer*), кошаркаши Коби Брајант (*Kobe Bryant*) и Леброн Џејмс (*Lebron James*), голфер Тајгер Вудс (*Tiger Woods*), фудбалери Кристијано Роналдо (*Cristiano Ronaldo*) и Лео Меси (*Lionel Messi*)... Бекам свакако није први спортиста који је улогу „спортског манекена” успео да наплати богатим спонзорским уговорима. Појава Бекама у спорту и његова популарност ипак су тема за себе и с правом разлог бројних маркетиншких, али и озбиљних социолошких студија. Данас се, међутим, неоправдано заборавља, па чак и негира, то да се овај енглески фудбалер најпре истакао својим фудбалским талентом, а све услед доминације комерцијалног над оним примарно спортским аспектима његове појаве. Добар физички изглед је наравно био додатни „окидач” за још већу популарност. Брак с Викторијом Адамс (*Victoria Adams*), чланицом музичке групе „Spice girls” само је заокружио слику о њему као представнику нове, хибридне форме звезда, јер је велики број оних који не знају Бекама фудбалера, али нема особе која није чула то име. Његов трансфер из „Манчестер јунајтеда” у мадридски „Реал” плаћен је рекордним износом новца, али се убрзо исплатио. Наиме, само од продаје дресова са именом Бекама, пре свега по Азији, Мадрићанима се вратило и више од оног што је уложено за прелазак Енглеза на стадион „Сантјаго Бернабеу”⁹. Временом је све мање био на терену, а све

⁹ Стадион фудбалског клуба „Реал Мадрид”. Више о томе на веб страници: <http://www.stadiumguide.com/bernabeu.htm>.

више на црвеним теписима различитих премијера и коктела, али је интересовање медија за породицу Бекам и даље високог интензитета. Дејвид Бекам је годинама уназад идол и икона најразличитијих појединаца и група, од тинејџерки незаинтересованих за спорт, преко хомосексулаца, па до најзагриженијих фудбалских фанова, што је тешко објаснити појединачним социолошким теоријама.

Неутемељена популарност и комерцијална вредност стога је често примамљивија од самих спортских терена, које виде само као инструмент на путу ка лакшем остварењу ових других циљева. Тенисерка Ана Курњикова (*Анна Курњикова*) се такође најпре истакла спортским талентом, али ју је свет упамтио, пре свега као прелепу девојку чије фотографије су убрзо након првих спортских тријумфа почеле да красе странице магазина и таблоида. Да јој на путу до славе и богатства тренинг и спортски успеси нису неопходни, убрзо је схватила, па су њене слике с тениских терена убрзо замениле фотографије у скупоценим модним креацијама. Данас, о животу Курњикове се пише и више него у време њених највећих спортских победа, а теме које интригирају јавност су њене обнажене фотографије, веза с популарним певачем Енрике Инглесијасом (*Enrique Iglesias*) и слично.

Социолози су стога данас сложни у ставу да је феномен, попут Бекамових, јединствен и изразит производ постмодерне. Са експанзијом комунистиче мисли и падом религиозности, расла је, наиме, тенденција обожавања славних која се може посматрати као својеврсни облик савременог паганизма, који помаже да се у свести људи попуни празнина – управо она коју је Жан Пол Сартр (*Jean-Paul Sartre*) назвао „божанском рупом”. Спорт је неспорно незаобилазна тема свакодневних разговора. Како то обично бива, теме се обично смењују и преплићу, од мушко-женских односа, преко политике и економије, али је ту увек и спорт. Уткан у ове и све друге теме, у Србији је фудбал тема број један, а изрека да у Србији има фудбалских селектора онолико колико и становника, добро је позната свима. Комерцијализацију спорта и спортиста нужно прате и афере и таблоиди. Магазини и ријалити програми данас су тако препуни секс-скандала и сличних авантура најпопуларнијих најплаћенијих спортских звезда, попут раније поменутих фудбалера Роналда и голфера Вудса. Поводом бројних сличних скандала које су својевремено изазивали његови играчи, власник фудбалског клуба „Челзи”, Роман Абрамович (*Роман Абрамович*), се у једном тренутку огласио и својим фудбалерима јавно поручио да се доведу у ред. За звездама светског спорта не заостају ни српски спортисти, чије „авантуре” пуне странице домаћих таблоида. Када су афере у питању, за спортистима свакако не заостају ни политичари и економски магнати, примера ради, али су они очигледно успешнији у њиховом прикривању. Поједини стога сматрају да спортистима не недостаје интелигенција, већ познавање медија и тим који ће се постарати за „чување тајни”. Ова теза се ипак може довести у питање. Наиме, спортисти често свесни своје позиције, орочене популарности и трајања, некада и сами износе свој „прљав веш” у јавност, желећи да достигну статус поп-икона, које су популарне и добро плаћене.

Богата зарада за све учеснике у овом процесу је стога очигледно загарантована, без обзира на пут којим се до ње долази. Ко је онда паметнији (бо-

гатији) посебно је питање. То је уједно и још један занимљив феномен за анализу, јер је реч о „окидачу” који спорт и спортисте лансира у домен савремених културолошких феномена, а чија анализа се стога измешта из оквира спортских боришта.

Закључна разматрања

Сваки иоле озбиљнији покушај да се завири у историју спорта и осветле најразличитији аспекти овог феномена, у самом зачетку представља захтеван подухват да се уз неопходне историјске чињенице, укаже и на позицију, улогу и значај спорта у друштву – од првих надметања па до модерних, спектакуларних спортских приредби. Услед сложености и јасне међузависности спорта и осталих друштвених сфера, већину ових покушаја морамо усмерити ка тежњи да се тај феномен што исцрпније прикаже и укаже на сву сложеност његове позиције и тешко објашњиви „магнетизам” који привлачи све – од пуких посматрача до озбиљних научника. Било да су анализе усмерене ка пружању чистог фактографског прегледа или уоквирене озбиљним научним теоријама, сваки истраживач ће вероватно имати утисак да „нешто недостаје” и да му промиче доста тога што се може навести, а како би његове истраживачке амбиције биле доследније спроведене у дело. Управо то на најбољи начин осликава комплексност, али и привлачност, чак и мистичност спортских приредби, које привлаче милионе људи.

Жан Пол Сартр у делу *Биће и ништавило*, говорећи о „недовршености” човека, такође анализира човека-спортistu који покушавајући да оствари боље резултате истовремено покушава да на тај начин „испуни божанску рупу” у себи, која га и нагони на усавршавање и делање. Сартр, дакле, упућује на то да јурњава за резултатима има смисла једино ако спортиста на тај начин покушава да превазиђе самог себе и постане бољи, следећи начело егзистенцијализма које каже да „човек јесте оно што сам од себе створи”. Наиме, према Сартру (1981: 280) прво начело егзистенцијализма односи се управо на то да је „човек бачен у егзистенцију коју креира сам за себе, те да у таквом облику егзистенције човек сноси одговорност за своје поступке јер се не може ослонити ни на шта друго осим на себе”. То би уједно била и суштина кодекса или морални императив толико неопходан у модерном спорту (друштву у целини) који треба да следе и спортисти, тежећи новим победама и рекордима које им доносе личну сатисфакцију и самопотврђивање, али уз неопходно постојање свести о одговорности коју имају на том путу; пре свега према себи самима, али и према остатку човечанства.

Постојећи проблеми у спорту и око њега свакако би се могли доживети као плод недовољне бриге спортских радника, али и шире заједнице. Наиме, спорт се данас доживљава и тумачи кроз две крајности – од преозбиљних, али често „стерилних” научних анализа, до неозбиљних, фразама препуних медијских извештаја и лаичких коментара. Спорт је тако данас још једна тема о којој „главе ломе” озбиљни научни истраживачи, које сама суштина спорта и не

интересује превише или је бар не разумеју на прави начин, или се о спорту, пак, пише и говори као о једној врсти једноставне забаве и занимације широких слојева друштва. С једне стране му се приступа превише „научнички”, посматрајући га изоловано од његове мистичне спектакуларности, где га коју покушавају описати теоретичари који и нису превише ревносни у праћењу спортских дешавања. Такве анализе, које некад преамбициозно претендују да буду део филозофских дијалога, обично немају готово никаву практичну примењивост и остају на нивоу пуког теоретисања затвореног у ускоакадемским оквирима. С друге стране, спорту се приступа превише „релаксирано”, а манифестација тога су и једноставни медијски садржаји, чији искључиви акценат је на описивању самих надметања и резултата, без жеље за озбиљнијим промишљањем и закључивањем. Управо би синтеза ова два приступа – озбиљних научних покушаја и релевантних описа спортских такмичења смештаних у шири друштвени контекст морали бити путоказ онима који желе да на најбољи начин проучавају овај феномен и укажу на проблеме који постоји, а самим тим и на евентуална решења. Тада би и они који су укључени у саму организацију спортских приредби имали конкретну агенду по којој би морали да се мере сви актери спортских збивања. Таквих покушаја, је, нажалост, врло мало. У намери да што успешније одговоре на овакав изазов, многи истраживачи, попут Скемблера, полазећи од сложености данашњих друштвених система, креирали су сопствене сложене апаратуре (*Скемблеров модел слагилице*) како би на што обухватнији начин анализирали ова питања. Одговори су, међутим, углавном сличне суштине и по правилу воде закључку да спорт представља „више од игре”. Било да га хвалимо због његове улоге у еманципацији жена и свеукупној борби за равноправност, заслуга у пропагирању „здравог” односа према животу, па чак и због богатства и славе коју доноси оним најуспешнијима. Или га, пак, кудимо због истих ствари, кад их гледамо из другог угла, коментаришући мноштво неспорних негативности, попут хулиганства, допинга и неравномерне расподеле богатства, који су резултат истих тих цивилизацијских процеса, он (његово величанство „спорт”) и даље остаје једнако привлачан, популаран и јединствен феномен.

Примера ради, не може се довести у питање да је спровођење Кубертенових идеја било и основни замајак популаризацији и каснијој комерцијализацији спортских такмичења, а на послетку и престижној позицији и утицају који спорт и спортисти данас имају у друштву. На тај начин су и сама такмичења „нормирана”; уведена су јасна правила и изграђен сложен систем. Па ипак, сходно раније истакнутој међузависности спорта и осталих друштвених аспеката, може се с правом констатовати и то да је управо на путу ка остварењу ових циљева спорт хипетрофирао и преобразио се у својеврстан хибрид, а појединци се чак усуђују назвати га и „франкенштајнским производом” његових првобитно дефинисаних идеала и функције. Многи теоретичари спорт данас доживљавају и моћним оружјем у спровођењу културног империјализма Европљана и Северноамериканаца, и то документују њиховом доминацијом на већини важнијих такмичења. Тако се уједно указује и на то да основни проблем савременог спорта јесте управо у томе што су универзалистички идеали,

институционализовани у спортским такмичењима, заправо продукт западне цивилизације. Спорт данас свакако представља више од игре и спортског надметања. Он је такмичење у којем одлучује не само спортска вештина. Спорт и остали друштвени аспекти се тако прожимају и преливају. Мноштво је зато и потврда да су дешавања на спортским теренима често најбоља рефлексija оног што се догађа у другим друштвеним сферама постоји и када је реч о спорту на нашим просторима. Ефекти спорта су стога далекосежни и он очигледно досеже до већине друштава и популарних култура. Па ипак, иако га неспорно карактеришу сложени културни процеси чији је и сам део, спорт не може да решава сложене проблеме. То су већ проблеми који нису „игра” и чије решење није у надлежности спорта.

Поносно заузимајући своје место у свеобухватним савременим друштвеним процесима, спорт свакако уклања и брише многе друштвене баријере, али на том путу поставља и нове и другачије „оквире” и „правила игре”. Из актуелне перспективе, нужно је постојање свести о томе да се забава (па тако и спорт) заправо одвија у тренутку када се делање не анализира, или се бар не претерује у томе. Једно је сигурно – без обзира на то да ли га посматрамо из фотеље обичног навијача или из угла компетентног научног истраживача; без обзира да ли сте верни гледалац спортских такмичења, који тим и спорт волите или неки од њих упражњавате; како год окренули своју научну апаратуру у намери да укажете на оно позитивно или оно негативно у спорту, он ће и даље бити неисцрпан извор анализа и инспирација. Дакле, сасвим је јасно да се о успеху идеје обнове изворних спортских идеала генерално мора судити из различитих позиција. Једино право упутство стога јесте да свако „конзумирање” спортских садржаја, као и покушај тумачења различитих појава у спорту, захтева опрезан приступ да се разуме на најбољи начин, уз критичко разумевање свих недостатка и уживање у квалитетима које пружа.

Литература:

Књиге и часописи

1. Bodriar, Žan (1991): *Simulakrumi i simulacije*, IP Svetovi, Novi Sad.
2. Gidens, Entoni (2007): *Sociologija*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
3. Giddens, Antony (2007): *Sociology, Sport and the Olympics*, Tekst dostupan na (www.politybooks.com/giddens5/news/sport_and_sociology.asp), Posećeno 11.11.2010.
4. Giles, David (2000): *Illusions of Immortality: A Psychology of Fame and Celebrity*, Macmillan Press, London.
5. Debor, Gi (2004): *Društvo spektakla*, Drugo izdanje, Porodična biblioteka br. 4, Beograd.
6. Diga, Žak (2007): *Kulturni život u Evropi*, Beograd: Klio.
7. Đorđević, Jelena (2009): u *Studije kulture - zbornik*, str. 186-232. Beograd: Službeni glasnik.
8. Đulijanoti, Ričard (2008): *Sport – kritička sociologija*. Beograd: Klio.
9. Huizinga, Johan (1991): *Jesen srednjeg veka*, Matica srpska, Novi Sad.
10. Huizinga, Johan (2001). *Homo Ludens*, Beograd, Cepter.

11. Koković, Dragan (2005): *Pukotine kulture*, Drugo izmenjeno izdanje, Prometej, Novi Sad.
12. Lapchick, Richard (2008): *100 Pioneers: African-Americans Who Broke Color Barriers in Sport*, Fitness Information Technology, Miami.
13. Lasch, Christophe (1979): *The Culture of Narcissism*, Warner Books, New York.
14. Maze, Kasper (2008): *Bezgranična zabava*, Službeni glasnik, Beograd.
15. Sartr, Žan Pol (1981): *Biće i ništavilo*, Nolit, Beograd.
16. Simonović, Ljubodrag (1995): *Sport, kapitalizam. destrukcija*. Lorka. Beograd.
17. Simonović, Dunja i Ljubodrag (2005): *Novi svet je moguć*, Autorsko izdanje, Beograd.
18. Skembler, Grejem (2007): *Sport i društvo*, Klio, Beograd.
19. Šoškić, Čedomir (prir.) (2010): *Olimpijski vekovnik*, Službeni glasnik, Beograd
20. Skorić, M. (2010-2014): *Mediji, slobodno vreme i sport*, Dostupno 25. 1. 2011, pa 23. 9. 2019. na: <http://savremenisport.com/teorija-sporta/sport-i-mediji/17/451/mediji-globalni-stadion-sporta>.

Поједини интернет извори

1. www.vreme.com, www.b92.net/sport/, www.wikipedia.org, www.sportal.rs, www.stadiumguide.com, www.fidal.it, www.fifa.com, www.olympic.org, savremenisport.com, www.zurnal.rs, www.mozzartsport.com

SPORT AS A PHENOMENON OF CONTEMPORARY CULTURE

Summary: This article describes position of sport, as a kind of contemporary cultural spectacle, in a current-wider social context. Starting from its basic features and functions, the focus is on those, originally non-sporting elements that are taken today as an indispensable part of every sport event. Actually, it's all about those accompanying aspects that we are all aware of, but that we mostly discuss with no taking into account a wider framework and conditions that caused them in a first place. At the same time, we are overlooking the fact that these phenomena, despite the obvious negativity that accompany them and the fact that we all are aware of it, have gradually „won in the fight” to be considered as a completely acceptable and expected primacy of sporting events, while their consequences are usually considered only after the very end of a sport competition. Namely, to this extent, they are incorporated in every such event, with removing from the observer's horizon those elements of the sport competitions because of which it is developed and popularized in a first place. Therefore, today, the basic impression that is created and the logic that is accepted, is the one that the sport and sports competitions are actually above all organized (and sometimes exclusively) in order to achieve such ambitions and goals, which, paradoxically, deny the essence of sport existence.

Pointing out that this is actually an excellent and typical case for the analysis of the spirit of the time in which we all live today, it is clearly seen that in the today's complex processes of modernization and globalization, sport certainly removes and deletes many social barriers, but it also sets new and different „frames” and „rules”. Therefore, that is why, in that sense, it is necessary to accept those new norms and circumstances, also recognizing, at the same time, all associated pros and cons.

Key words: Sport, Contemporary society, Contemporary culture, Cultural studies, Olympics

